

ДРАМСКА БАШТИНА

Милутин Чекић

У СВОМЕ
ДОМУ

К
Н
С

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека

ДРАМСКА БАШТИНА

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник

Миодраг Ђукић, директор

Уредник едиције и приређивач

Олга Марковић

Коректор

Олга Марковић

Ликовно решење

Ново Чогурић

Припрема за штампу

Светозар Станкић

Штампа

Србоштампа

Београд, Добрачина 6-8.

Тираж: 500 примерака

Штампање завршено: јуна 2000.

МИЛУТИН ЧЕКИЋ

У СВОМЕ
ДОМУ

Драма у три чина

Београд 2000.

МИЛУТИН ЧЕКИЋ
У СВОМЕ ДОМУ
Драма у три чина

ЛИЦА:

ГОСПОЋА МАТИЋ

ВЕРА

ПАВЛЕ

АНДРИЈА

ТОМА

Догађа се у Београду. Време садашње.

„Само су две узвишене ствари:
Звездано небо над нама,
морални закон у нама”

Милутин Чекић

ПРВИ ЧИН

Соба у кући госпође Матић – У дну, лево и десно по једна врата. Десно од средњих врата писаћи сто, лево пијанино. На средини собе сто и неколико столица. Напред десно, орман са домаћим посуђем, а с леве стране је миндерлук. На зиду су ћилими, а у дну, поред врата две слике српских војвода из прве половине прошлога века. У неком крају собе налази се још која доста похабана фотеља и мала столица за ноге. На пећи и орману поређане су дуње, а на средини стола је велика ваза са босиљком.

1. СЦЕНА

Госпођа Матић и Тома седе за столом; Вера је за писаћим столом и преписује неке ноте.

МАТИЋКА

Ето, тако ти, Томо, напоследку дође крај и нашим бригама. Сад се можемо мало одморити и задовољно рећи: наше је свршено и срећно чекати последње дане. Па зар има веће среће на свету, него видети своју децу подигнуту и изведену на пут? Ипак још само једно да је. Како бих сад желела да је мој сиромах Ђорђе жив, да и он види нашега Павла, како је одрастао, свршио школу и постао човек, господин. Опрости

ми, Боже, али за ово време док је Павле био на страни и писам се готово никад сећала покојног Ђорђа; дан и ноћ само сам мислила на Павла; где ли је сад? Како ли му је? Да ли је слаб? Да ли има све што му треба?... А време је тако споро пролазило, да ми се чинило пре ће доћи и страшни суд, но крај његовом школовању.

ТОМА

Да, да, он је остао, овај, остао је дуго, врло дуго.

МАТИЋКА

Па и то је свршено. Прође и цео живот тако, те неће пет година. Ипак да није било моје мале Вере, ја не знам како бих све издржала. Са њом по цео дан, ни о чем другом не говорим, већ само о Павлу. Она ме увек теши: проћи ће и то најзад; а Павле мора остати тамо док не сврши школу. Узме његова писма, па ми сваке вечери прочита по неколико пута; већ смо их обе знале на изуст. Па онда седнемо да пишемо Павлу; ја и заборавим, те по неколико пута питам: да ли имаш топал капут? Или: јеси ли купио зимску обућу? – а Вера мора то после да поправља. Љутиће се, вели, Павле, што га десет пута питамо за једно. И онда се договарамо по читав сат, где ћемо шта оставити, а где избрисати. Бојим се увек да дете не заборави шта. Кад почне писати, ја је терам да каже: браца Павле; а она неће него само: драги Павле.

ВЕРА

(Прекине за тренутак писање)

Па да тетка; можда Павлу не би било право да му тако кажемо.

МАТИЋКА

Добро, добро. Већ она мора сваку реч на длаку да измери.

Вера погледа у табак хартије пред собом, промрмља: ге, фис, а, ге – и настави писати.

ТОМА

А она му, чини ми се, и пада, је ли...

МАТИЋКА

(Тишим гласом)

То ти, заиста, ни сама не бих умела рећи. – Веру је, знаш, узео још покојни Ђорђе од неке своје рођаке. Она, сирота учитељица, једва је и себе могла да издржи, дајући часове из музике. После смрти једино што је оставила иза себе, био је тај клавир, на коме се Вера сад учи. У нашој кући је одрасла, па је и држим као да ми је рођено. Ђорђе ми пред саму смрт рече да је не напуштам. Па и за њу смо се збринули, колико је могуће. Не дај Боже, ако затреба, моћи ће и сама, од својих руку живети. Ето, већ од малена свира, а ове две последње године даје јој часове Андрија, стари друг Павлов; труди се не може бити боље. Него да, баш ти то нисам ни причала: она већ има и једну канцеларију. Ја сам јој говорила да то не чини, јер нема сада потребе, али узалуд. Хоће и она што да привреди. Сваки дан одлази по један сат код Настићевих; учи њихову малу Олгу. А добро је и плаћају. Уосталом, није никада згорег имати и коју пару више.

ТОМА

А зар одлази,... да, зар одлази сама тамо, увек?

МАТИЋКА

Разуме се. Они је тако воле. Добри људи, заиста.

ТОМА

Да, да... овај... сад се то може...

МАТИЋКА

Е, мој Томо, сада је друго време. Боже мој! Како се све мења. Никада нисам ни сањала како ћу све морати да живим. У наше доба је, заиста, било друкчије. Али не може довека све исто остати; увек се мора по нешто да промени. Ено, погледај само синове покојног Ђорђевог ортака, Божића; тако богата

кућа. Али кад они уђоше у радњу, све пође на горе; за неколико година не оста ништа. И занат је тај, ваљда, већ прошао, или наша деца нису за њега више; ко би то могао знати? По неки пут ми се учини да смо ми ипак живели много боље... Али шта ја говорим? Ми стари увек тако; кад дође зима, онда се жали за летом. Тек штагод! Та то је право хуљење! Не, не; сад је све добро, боље него икада. Зар се наша деца нису лепо подигла? И какве друге радости ми и можемо имати осим њихове среће? Шта би било од Павла да, не дај Боже, није школе учио? О, само, нека му Бог да увек здравља. – Не знам зашто, али по неки пут се тако забринем: учини ми се, да је Павле нешто слаб; одвећ блед и нерасположен изгледа. Али то ми се јамачно чини зато, што га тако дуго нисам видела. А и од рада и пута је мало уморан. Није то ништа...

ТОМА

Па је ли нашао већ какво место, да, какву службу?

МАТИЋКА

Сад ће, мислим, и с тим се свршити. Јавио се за секретара или вице-директора – не знам већ ни сама како се зове – у "Акционарској банци". Ја бих, истина, волела да је отишао у суд или министарство, али он, вели, неће да буде зависан, и неће у државну службу; воли више какав самосталан посао. У неку руку, можда, има и право. У данашње време ни чиновници не стоје најбоље.

ВЕРА

Чујем капију. То је Павле, јамачно.
(Потрчи напоље и отвори врата)

2. СЦЕНА

Пређашњи. Андрија

ВЕРА

А, ви сте то, маестро.

АНДРИЈА

Је ли Павле код куће?

ВЕРА

Још се није вратио.

МАТИЋКА

(Којој је Андрија пришао руци)

Андрија увек највреднији; још ни један пут да изостане са часа.

АНДРИЈА

Данас, случајно, немамо час; јуче смо га држали. Хтео сам с Павлом нешто говорити, али, ето, њега нема. Збиља, од када се вратио, увек је у неком послу; једва да смо коју реч проговорили.

МАТИЋКА

Па знаш и сам; док се човек не среди, никада слободан. Али седите ви, децо, сад ће и Павле доћи.

АНДРИЈА

(Прилазећи столу где су ноте).

Но, госпоћице, је ли готово?

ВЕРА

(Седајући за сто)

Још само један ред.

(Настави преписивати ноте, а непрестано се разговара са Андријом, и с времена на време показују нешто једно другом на табаку)

ТОМА

И тако, Насто, свршио је, да, он је свршио школу, је ли? Сад, овај, немам ја ту више ништа. Покојни Ђорђе, Бог да га прости, рече ми да те помажем и гледам место њега. Па, ето, колико сам знао и умео...

МАТИЋКА

Хвала ти, Томо, на свему што си урадио са мном. Сиромах Ђорђе увек се бринуо за оно што ће бити. Зато је и оставио да Павле прими свој део тек пошто сврши школу, а нас двоје да се бринемо о томе. Па и мене се толико сећао, те ми даде, бога ми, приличну сумицу. Али то је све, хвала Богу, сачувано.

ТОМА

Како? Зар ниси то потрошила?

МАТИЋКА

Нисам. Знаш, требаће, ваљада, и Вери која пара, кад се буде удавала.

ТОМА

Па ти си Павлу слала понекад, да, да, сећам се, више од две стотине динара. Како си овај...

МАТИЋКА

Ех, та нађе се увек и с друге стране. Тепелук сам добро продала; био је, боме, доста тежак; па и ону ниску дуката. А и шта ће ми те ствари? Сад се то и не носи више. Па и за прстен сам узела доста новаца. Једанпут, кад је Павлу требало нешто, чини ми се да плати за испите, за мало што не скидох и ову бурму. Али баш нисам могла. Сетих се, срећом, за онај јелек што сам га још о свадби носила: има у њему више срме но у неколико других. И он оде место бурме. Та све је то лако, само кад се дуга нема.

ТОМА

Бога ми, ти си то добро издржала, да, добро.

МАТИЋКА

Хвала богу, кад су само деца жива и здрава. А Павле је тако добар; никад да је казао: мало ми је пара, или: треба ми још. Увек је задовољан. Кад се само сетим, колико је добијао Томићев Иван, срце ме заболи. Њему ни пет стотина није било

доста за месец. А мој Павле није ни половину имао. Можда се и злопатило дете. Чуо си сам како је све скупо у Паризу?

ТОМА

Да, да, тамо је врло скупо, све је скупо?

МАТИЋКА

А опет се може свуда скромно живети. Него, Томо, ја бих ти могла сада показати још ове последње признанице од кирије, па после да све предамо Павлу.

ТОМА

Да, требало би да видимо...

Вера, која је дотле живо разговарала са Андријом, пришла је клавиру и ударила један акорд. Тома се тргне и изгуби се.

ВЕРА

Ах! Оппростите!

ТОМА

Овај, шта сам хтео...

МАТИЋКА

Да видимо оне признанице. Ту су, у Павловој соби. Боље би било да одемо овамо. Хајдемо полако!

(Матићка, вадећи кључеве из џепа, одлази с Томом у собу десно)

3. СЦЕНА

Вера Андрија

ВЕРА

И тако тетка с њиме увек. Бога ми, само јој више смета него што помаже. Али она никада неће урадити што, а да њему не каже.

АНДРИЈА

Он је био Павлов тутор?

ВЕРА

Да. Кад је теча умро оставио је тетку и њега да имањем рукују. У почетку јој је чича Тома нешто и помагао, али ово последњих неколико година, откада га је ударила капља, теже је с њиме него са малим дететом. Чудим се само тетке како је могла издржати све ово. Ето, тако се с њиме мучи већ толико.

АНДРИЈА

Али се последња воља не сме никада кварити.

ВЕРА

Нити би тетка то учинила за читав свет
(*Пришла је клавиру и прстура по диркама*)

Но, маестро, а сад можемо мало да свирамо. Интрадукцију нисам још добро савладала, али песму већ знам певати. Него, ви ћете наћи пуно погрешака, знам сигурно. Али да почнемо. Хоћете ли?

АНДРИЈА

Не, не, оставимо сад, госпођице; сметаћемо им. Само док они сврше свој посао.

ВЕРА

Дакле да не свирамо? Ух! Тај стари мачак што не одлази већ једанпут; има два сата како је дошао. Јелте, господин професоре, а кда ћемо певати Павлу ову песму?

АНДРИЈА

То ће бити изненађење за његов рођендан. Кад се будемо сви окупили, и кад му будемо честитали ви ћете му онда отпевати ову песму. Но, зар неће то бити леп поклон од нас?

ВЕРА

Заиста, господин и професоре. Павле ће се необично изненадити. – А и песма је тако лепа:

О, збогом, драга!...
 Наш скоро доћ' ће час.
 С победним знаком славе,
 Љубав ће спајат' нас.
 Збиља, а кад је он писао ове стихове?

АНДРИЈА

А, то је било давно; – још у ђачко доба. Сви смо онда писали стихове. Али је Павле и тада озбиљно радио, мора се признати. Имали смо једну дружину, где је свако читао своје радове, и ту је увек, разуме се, Павле био најјачи. Други су знали написати добру песму само о Косову; Павле је умео чак писати и симболичне ствари. Он је највише и преводио. Једном приликом, сећам се, замало да му одбију неки рад само зато, што је павле убрајао Золу у романтичаре. Ах! Чега вам ту није било. Ипак Павле на крају увек победи. Ја сам био од њега старији за две године, али када се бира управа у дружини, сви из моје класе гласају само за њега.

ВЕРА

Зар је ову песму још у гимназији написао?

АНДРИЈА

После свршене матуре, сећам се добро, баш пред свој полазак у Париз. То му је била, чини ми се, и последња песма што је написао. На страни, разуме се, није писао стихове.– Али реците ми, зар ово није лепо смишљено, што баш сад, када се Павле враћа кући, певамо ову његову песму, песму снаге и полета? Зар га тиме не подсећамо на његове идеале, на рад о коме је толико сањао? А после тога, овим ћемо га мало расположити. Приметили сте да се Павле вратио одвећ озбиљан, готово туробан. Јамачно је уморан од последњих испита. Али ми ћемо га умети развеселити. Зар не?

ВЕРА

Имате право, господин професоре, боље прилике од ове није могло бити.

АНДРИЈА

И ја сам се трудио да ми композиција испадне што боље. Бојим се само...

ВЕРА

Зар се и ви можете чега бојати, професоре? Лепше песме нисам певала, верујте. Хоћете комплименте, можда?

АНДРИЈА

А не, госпођице, од вас само мало храбрости...

ВЕРА

Опростите ми, маестро, што ћу вас нешто запитати; казаћете – право сам дете. Знате, волела бих да после могу дирати Павла. Реците ми, молим вас, која је то била девојка, којој је Павле писао ове стихове?

АНДРИЈА

(Смејући се)
Ви мислите...

ВЕРА

Да је Павле волео какву лепу, малу девојчицу, са дугом косом, црним очима и... Но, био је заљубљен, ја сам у то уверена. Ево, узмите само ову песму у "Вили", па ћете видети.

(Тражи по хартијама)

АНДРИЈА

(За се)
Сада би било, можда, згодно да покушамо.

ВЕРА

(Нашла је лист)
Ево ова: „Сањајућ’ о теби у ноћима дугим”... и онда на крају, жали се што га она не разуме.

АНДРИЈА

И ви држите?...

БЕРА

Да је Павле волео неку девојку, која њега изгледа, није волела.

АНДРИЈА

Каква несрећна љубав! Код Павла! Али нема већег скептика од њега, кад је реч о женама. То је био јамачно један од оних момената, када човек, без разлога, због какве ситнице постане песимиста. Уосталом, он свуда лако нађе мотив. А зар ви мислите да је песницима за сваку песму потребна по каква жена?

БЕРА

(Радосна)

Дакле, Павле није био заљубљен, јелте?

АНДРИЈА

Није, разуме се; ја бар не знам.

БЕРА

Истина? – Кад ви не знате, онда јамачно није.

АНДРИЈА

Видите, госпођице, заиста је интереснтно о томе говорити, о уметничкој инспирацији. Ја бих волео да ме само добро разумете. Ипак не значи да песници тек икако пишу своје љубавне песме, већ увек имају инспирацију, само што она често није посредна, с поља, већ је у неку руку непосредна, у њима самима. И песник када пише песму, и музичар када компонује какав страстан излив, свако од њих ипак има љубавно осећање, ни према којој одређеној жени, али према жени која је савршена, према ономе идеалу жене, какав су они створили.

(Трудећи се да нежно говори)

Међутим, то није само идеја; таква жена увек постоји. И кад се она, једноставно нађе у животу, у тренутку се позна, осети. Видите, госпођице, то су оне љубави које често долазе од једног сусрета само, и које се чине врло необичне, међтим

оне су сасвим природне. Кад се двоје тако нађу, они се разумеју, одмах, као да су стари познаници. Таквој жени и није потребно говорити о љубави; они се могу разумети осећајући једну уметност...

ВЕРА

(Прекидајући га)

Извините, господине професоре, али ако тако сви песници схватају љубав, онда ће и у њиховим песмама бити, као у овој Павловој, много бола што их жене не разумеју. Не знам само како би та ваша теорија била у пракси. А ево и они се враћају.

Матићка и Тома улазе.

АНДРИЈА

(За се)

То је оно што и ја не знам. Ах! Којешта! Шта сам ја опет почео причати? Мораћу ипак рећи Павлу па ма шта било.

4. СЦЕНА

Матићка, Тома, Андрија, Вера

МАТИЋКА

Ето и ми свршисмо све што треба, и сада је све у реду.

ТОМА

Да у реду, све је у реду.

МАТИЋКА

А зар се Павле још није вратио?

ВЕРА

Чини ми се долази.

Матићка и Вера пођу радосно вратима на којима се појави Павле.

5. СЦЕНА

Пређашњи. Павле.

ПАВЛЕ

Добар дан!

(Непријатно му је што су мати и Вера изашле тако радосне пред њега)

Ако већ некога не испраћате, онда ме не морате увек тако дочекивати, као каква госта.

(Спази Андрију)

Андрија! Ти си ту. Мало час сам те тражио, па ми рекоше да си у школи.

АНДРИЈА

Чим сам свршио час дошао сам овамо. – А шта је с тобом? Јеси ли био код директора банке?

ПАВЛЕ

Јесам.

МАТИЋКА

Па шта је било, сине? Јесу ли те изабрали? Шта каже директор?

ПАВЛЕ

Није још било седнице. Сад је, у пет сати. Чим се сврши, директор ће ме известити.

ВЕРА

Надаш ли се сигурно успеху?

ПАВЛЕ

Ах! Већ ми је свеједно. Досадило ми се то: од данас до сутра... као да решавају о неким милионима. – Него оставимо то сада, молим вас. Не морамо и ми непрестано...

МАТИЋКА

Ето, опет мутиш. Увек се тако лако раздражиш. Па не може се то, сине, тако, преко колена; није мала ствар. Ово је, ваљда, највећа банка у Београду. А је ли ти рекао директор да ћеш извесно бити изабран? Има ли много њих што су се јавили?

ПАВЛЕ

Мислим још двоје: један чиновник неке банке, а други не знам шта. Али се њих тек нећу бојати. Само увек волим да знам на чему сам. А тај одбор никако да се скупи; већ десет дана не држе седнице.

ТОМА

И треба да пазиш, овај, деране; новац је опасна ствар.

МАТИЋКА

Али нема он никаква посла са новцем; неће бити благајник. Рекла сам ти: Павле се јавио за секретара. То је, како да ти кажем, помоћник директора.

ТОМА

А, тако, тако –

АНДРИЈА

(Који је дотле измењао неколико речи са Павлом)

Ипак је требало да се осигураш раније у одбору; за то место има доста њих што ће потрчати. А после тога, тебе нико још не познаје; тек си јуче свршио школу. Да ли си сигуран да ће ти дати баш то место? У конкурсу се траже још два чиновника за банку.

ПАВЛЕ

Па дабоме. Нисам јамачно дошао да сечем куполе онима из одбора.

АНДРИЈА

Да, али тек они могу тражити човека који има више окретности и рутине за те послове.

ПАВЛЕ

Окретности? Рутине? Којешта! Ваљда моје знање неће ценити мером обичних банкарских чиновника. Нити бих, у осталом, ја пристао да радим само њихов шаблонски посао.

АНДРИЈА

Знам, али ипак –

МАТИЋКА

Па зар Павле толико година учио па да неће знати сабирати и одузимати, или шта већ буде требало? Од њих и онако слабо ко да је шта учио. У банци, јамачно, нема никога што је свршио у Паризу, је ли Павле?

ПАВЛЕ

Нема, мати.

МАТИЋКА

А после, Павле је видео доста света, знаће много што шта што они не знају.

ТОМА

А плата ће ти бити добра, је л'?

ВЕРА

И кад већ једанпут уђеш у банку, после можеш, мало по мало, брзо постати и директор.

ПАВЛЕ

Па нећеш, ваљда сад и ти...

ВЕРА

Да, ја не могу никад знати...

ПАВЛЕ

(Једва угушује љутњу у себи)

Али молим вас лепо, доста о томе, доста већ једанпут! Шта се то тиче свакога... Ја ћу и сам знати шта ми ваља радити. Не морате и ви сви –

МАТИЋКА

(Прекине га)

Де, де, децо, немојте тако. Заиста, шта се ми ту опет и машамо? Павле ће свакако сам најбоље знати. Није више дете, Павле је сад момак, момак за женидбу, кога треба скоро женити. А ту тек и ми имамо да кажемо коју. Ето, сад лепо кад добије службу и док се боље позна са светом – а за ово време док је био на страни, бога ми, много се што шта изменило – онда ћемо за Павла наћи какву цуру...

ПАВЛЕ

(Прекида је)

Мати, молим те...

БЕРА

Шта, да се ниси заљубио у какву Парижанку, је ли? Хајде, хајде брзо реци? Не смеш...

МАТИЋКА

Одлази ти, враже један. Није, разуме се. Неће се, ваљда, заљубити у незнам какве. Овде ћемо ми њему, лепо, да нађемо девојку, из добре куће.

(Вера као да се мало онерасположи код тих речи)

Да, да, Павлу морамо узети отмену девојку, и лепо образовану и богату. Њему не треба ништа да смета у каријери. Морамо се спријатељити са каквом добром кућом. Сад видим свако гледа...

ПАВЛЕ

(Који се моментално загледа у мајку, прекида је)

Гле, мати! Па ти још ниси скинула? А јеси ли ми рекла да тај фес нећеш више носити, да ћеш га оставити?

АНДРИЈА

Павле!

МАТИЋКА

О, дете, па заборавим увек...

ТОМА

А ти знаш младићу, да, овај; капа... да – капа не чини човека.

МАТИЋКА

И опет, Томо, видиш, да капу треба кројити према глави. А глава се понекад ваља и да промени.

ТОМА

Е, некада је то... Али ја већ треба и да идем, да. Збогом, децо.

МАТИЋКА

(Испраћа га)

Па дођи, Томо.

ТОМА

Доћићу, доћићу.

Матићка и Тома одлазе.

ПАВЛЕ

(Андрији)

Ужасан човек; како може мати с њим?

МАТИЋКА

(Са врата)

Хајде, Веро, да им скувамо каву. Седите ви, децо, сад ћемо ми то.

Вера одлази за њом.

6. СЦЕНА

Павле. Андрија

ПАВЛЕ

Хвала Богу, да се смиримо. Полудео бих, да само с њима говорим.

АНДРИЈА

Вере ми, Павле, посматрајући те тако од како си дошао, увек се питам: је ли то тај човек. Не могу да те познам сада. Свака те ситница љути; а понекад рекао бих, не знаш ни сам шта хоћеш. Збиља, шта ти је?

ПАВЛЕ

Откуда ја знам? Досадило ми је; тешко ми је...

АНДРИЈА

Зар овде? Код своје куће? Али зашта?

ПАВЛЕ

Не знам ни сам; ваљда, промена живота.
(Приђе клавиру и махиално удари по диркама, одакле одјекне неколико тонова)

Да, да, то је.

(Седа на столицу)

АНДРИЈА

Али ти ниси, јамачно, од оних људи који, кад промене собу, не могу да спавају у другој.

ПАВЛЕ

Да, али ипак... Ти то бар можеш разумети. Живети толико година у Паризу, видети, осетити онај живот, па доћи овде, а не мислити се никад вратити – то је, признаћеш, доста тешко.

АНДРИЈА

Колико је мени познато, ти ниси тамо живео бурним животом, оним животом који толико привлачи младе људе у Париз.

ПАВЛЕ

Заиста не. Уживао сам само онолико колико су ми средства допуштала, а она су била одвећ скромна за и најмање раскошнији живот.

АНДРИЈА

Па шта би те онда нарочито везивало за Париз? Тамо си, бесумње, могао видети оно што, без мало, и у свакој другој вароши.

ПАВЛЕ

Да, да, оно што и у свакој другој вароши. Али то је баш што ми овај живот овде чини непријатним. У Паризу, или ма где, само живети тамо, у оном свету...

АНДРИЈА

И изгубити се у маси.

ПАВЛЕ

Ако хоћеш и тако; изгубити се у маси. То нас, уосталом, ослобађа оне непријатности што осећамо, кад смо вазда на погледу целога света који непрестано тражи од нас, неком одвратном лакомости, да стварамо, да радимо за њега. Суревњив је на наш успех, а учитељском строгошћу тражи од нас дела.

АНДРИЈА

Па је ли то једино задовољство које се тамо осећа?

ПАВЛЕ

Једино? О, не; има их и много других. Зар ти тамо ниси осетио толико задовољство, слично ономе, слушајући какво фуриозо у симфонији, када си се налазио у свету што измешан са свију страна ври око тебе, оглушујући ти сва чула; у свету великом, бујном, савршеном у форми, где је свако одвојен од осталих, и ипак раде сви једно за друго; где се живи, а не осећа то? Видиш, то убија оно што је често најтеже уклонити досаду живота.

АНДРИЈА

Али само оним људима који немају никаква циља у њему. Боље да си рекао: убија често дух у човеку.

ПАВЛЕ

Напротив; само га подиже.

АНДРИЈА

Да, по некад. Управо: убија индивидуализам оним људима који су га врло мало имали. У нама мора бити здраве подлоге на коју ће култура оставити утиска. Заиста, треба бити одвећ јак, па одржати се тамо. – Али, молим те, Павле, остави се тога. Шта смо ми опет почели говорити којешта? Ти си бар од оних људи који имају те снаге. А човек који осећа себе, налази у себи самоме некога циља. Каква досада и незадовољство! У речнику уметника не постоји те речи.– Хајде, Павле, раздрмај се мало. Сећаш ли се како смо некада идеалисали о нашем времену, о раду који ће тада настати? Како смо онда били одушевљени. Само смо победе видели пред собом. Сви се ми увек лако сложимо; ти једини имаш тако чудних идеја. Кад се препиремо шта због политике, ти хоћеш и ту вазда да имаш прву реч, као кад је реч о уметности, или науци. Но, сећаш ли се тога?

ПАВЛЕ

Да, сећам се, сећам се.

АНДРИЈА

Али је, држим, већ време, да из идеалисања пређемо на стваран рад. Ја сад на то мислим озбиљније но икада. Слушај, о томе бисмо могли неки пут дуже говорити. Ето, ти си сада у својој кући, слободан, миран, свршио си са свима оним досадним обавезама које нас задржавају да не уђемо рано, још неспремни у живот. Већ можемо почети да приводимо у дело своје идеје. Сада можеш наставити тамо, где си прекинуо свој рад. Ипак, не наставити баш ту; само продужити свој рад. За неколико година много се што шта пречисти у човеку; ма и најмањи скок, тек ипак, увек се иде напред.

ПАВЛЕ

(Са једва приметном иронијом)

Но, ти си још увек онај стари, увек пун енергије и воље. Развијаш се полако и систематски, с професорском педантеријом. Збиља, на ком се степену сада налазиш?

АНДРИЈА

Још мало па ћу да завршим са сређивањем оног материјала, од кога после тек треба стварати оригиналне форме. Ми, музичари, морамо до зла бога бити пипљиви. Од студије народних мотива, па до какве симфоније мора дуго, врло дуго проћи.

ПАВЛЕ

А је ли у изгледу каква опера или оперета?

АНДРИЈА

А, још је рано. Али биће, надам се. Баш сам хтео о томе говорити с тобом. Имам једну лепу идеју за какву малу оперу. Још сад би се могло нешто почети. Ипак таквим стварима треба увек опрезно прилазити.

ПАВЛЕ

А какав ти је то мотив?

АНДРИЈА

И теби је познат донекле. – Сећаш ли се нашега старог физичара, који је увек проналазио неке законе у акустици и неке тонове између полутонова, које нико смртни није чуо. А сам је био толико глув, да ни камен у воденици није могао чути.

ПАВЛЕ

Па шта си ти ту нашао?

АНДРИЈА

Зар ти се не чини, да би се одатле могла изродити каква мала сатира на оне који својим научничким носем воле да

баратају и у уметност? На једној страни имаш каквога научника што мрзи музику, да га и један тон са виолине узбуни, који, међутим, на основу математичких закона, проналази неке четврт-тонове у музици, и шта ти ја знам: с друге стране његов син, уметник, који се озбиљно бави музиком, и који се никада не може да сложи са оцем, чије закључке –

ПАВЛЕ

(Заинтересован Андријиним говором, прекида га)

Збиља, није рђаво. Тај однос између оца и сина. Па онда, могла би се дати још једна лепа замисао: уметност која је за себе чиста и узвишена и која се не може подвести ни под какве друге законе, до под законе осећања.

АНДРИЈА

Да, да, врло добро.

ПАВЛЕ

Допада ми се, заиста.

АНДРИЈА

Видиш, има материјала. За фабулу је лако; још каква мала љубавна историја, и тако нешто. Но, о томе бисмо могли, згодном приликом, дуже разговарати. Ето, тако што мислио сам да напишеш ти, а ја да израдим музику. То не би морало бити брзо готово, јер и ја имам сада још доста других послова, али ипак могао би почети помало да радиш. И ја бих ти ставио по где где какву примедбу; заједно би се договорили о појединим сценама. Но шта мислиш?

ПАВЛЕ

Да пишем ту оперу?

АНДРИЈА

Па да. Ти и иначе имаш углађен стих и, уверен сам, да ће бити добро. Хоћеш ли? Кад се мене тиче, тек јамачно нећеш се канити.

ПАВЛЕ

Да, свакако. Само доцније, не баш сад одмах.

АНДРИЈА

Кад хоћеш, сада, мора бити, имаш каква посла?

ПАВЛЕ

Ништа нарочито.

АНДРИЈА

Сада си већ почео шта друго писати?

ПАВЛЕ

А, не.

АНДРИЈА

Но, па шта радиш онда?

ПАВЛЕ

Шта радим? – Ништа.

АНДРИЈА

Како ништа? Мораш свакако нешто радити?

ПАВЛЕ

Ништа за шта бих могао рећи: тим послом сам сад заузет, или тим и тим... Разумеш ме.

АНДРИЈА

Али допусти –

ПАВЛЕ

(Прекида га)

Радити! Радити!... Па зар не видиш колико имам посла, како мало слободна времена?

АНДРИЈА

Знам, али, опет... Човек мора, бесумње, тек једанпут почети да приводи у дело своје идеје, мора ипак радити.

ПАВЛЕ

Али ти ту реч изговараш тако, као да живиш у свету који је жедан уметности, па једва чека да му и ми што дамо. Молим те, зар овде радити? За кога, реци?

АНДРИЈА

Да, овде. За кога? За себе.

ПАВЛЕ

Ах, то није истина. Нико још није побегао од света и затворио се тако негде, па онда живео за себе и нашао све у себи самоме. Говориш тако наивно.

АНДРИЈА

А ти као да си све оставио у том свету, па не можеш више без њега, а вечито си живео испосничким животом. Не, не, то је обмана за оне који немају довољно снаге за борбу у животу, или изговор оних којима је тај твој велики свет исисао памет и срж из костију. Него, слушај, друго је то код тебе. Ја те потпуно разумем. Видиш: увек је потребно човеку да има поред себе још некога ко неће своју унутрашњост открити, у коме ће наћи неког одјека свога духа; потребно је да има поред себе створење, које ће, можда несвесно, не размишљајући како и зашто, али увек осећати оно што и он. А то може бити само жена. Док јој још ниси пришао, тебе у раду подстрекава вазда мисао на њу; а кад се једном зближите, онда ти њена љубав даје увек нове и нове снаге. Покушај, Павле...

ПАВЛЕ

(Прекида га)

Да се заљубим, је ли? Хахаха! Ама шта је теби? Реци ми, молим те, зар ти још верујеш у љубав?

АНДРИЈА

Као у вечиту хармонију природе, као што верујем да ће увек бити музике, докле год и срца у човеку. Некада сам и ја, истина, држао да је то, можда, обмана, али сам доцније осетио велику истину у томе. Видиш, Павле, то ти може на први поглед изгледати чудно, али ипак није ништа неприродно. Два створења која исто мисле, осећају, раде, која воле, која живе у истој уметности – па шта је природније од тога, него да се међу њима роди љубав, права, озбиљна љубав?

ПАВЛЕ

И да затим у кујни и поред мноштва мале деце развијају своју уметност! – Али шта је теби данас? Јеси ли ти онај озбиљни Андрија? Такав ниси био ни као матурант. Хахаха! Ето, реци ми, – ти си бар паметан човек – зар би се ти могао заљубити?

(Смејући се)

Да, онда би јој јамачно, посвећивао своје композиције љубавних песама, и тако јој, можда, и љубав изјављивао? Збиља, да ли би тако радио?

АНДРИЈА

С тобом се данас заиста не може говорити.

Улази Вера и носи послужавник са кафом и једно писмо.

АНДРИЈА

(За се)

Зар би му смео шта рећи. Али, једно ми ипак остаје.

7. СЦЕНА

Павле. Андрија. Вера

ВЕРА

Господин, професоре, изволте кафу.

(Даје писмо Павлу)

Неки момак донесе ово писмо за тебе. Рекла сам му да чека; можда треба одговор.

ПАВЛЕ

(Пошто је погледао писмо)

Не, не, нека иде.

БЕРА

Рећи ћу му...

(Излази)

8. СЦЕНА

Павле. Андрија

ПАВЛЕ

Ово је од директора. Шта ли јавља?

(Чита писмо)

Ха! Дрскости! Нечувено! Лакрдија, погледај, погледај само шта овај нитков пише!

(Андрија узима писмо и чита)

Нуди ми за чиновника у секретаријату; за секретара је други изабран. Видиш ли, Андрија, шта хоће он? Да будем практикант, шта ли? Да преписујем дневнике?... Да, да, то је увреда, простачка, глупа увреда.

АНДРИЈА

Заиста, нуди ти за чиновника у банци, са сто двадесет динара.

ПАВЛЕ

И они мисле то ће тако проћи.

(Сину му нека мисао.)

Ха! Па како сам могао то и заборавити! Знаш ли, Андрија, ко је тај управник? Да, ти га познајеш. То је брат онога малог Томе, што је некада нешто писао, и кога сам ја жестоко

нападао, критикујући га. Сећаш ли се? Па они мисле на овај начин да ми се освете; мисле да им не можемо више ништа. Хоће да ме направе каквим ситним чиновником, је ли?

АНДРИЈА

Они те мрзе, нема сумње. Али остави их, Павле, шта те се то тиче? Као да ти тек сада не можеш радити.

ПАВЛЕ

Да, да, имаш право, Андрија, треба радити, и то одмах почети што пре. Осећам и сувише снаге у себи. Треба одмах-нути руком и оборити их све, све без милости. Они су одвећ дрски, а ми и сувише равнодушни. Не, не, овако дуже, не смео ћутати. Мора се одмах, одмах предузети нешто... – Шта си ми, Андрија, напомињао за онај лист? Протић и Ђорђе хтели си одмах да се покрене, је ли?

АНДРИЈА

Сви смо се већ поодавно почели договарати о томе, али ти само налазиш да је још рано.

ПАВЛЕ

А, не, не, имате право; сад је боље него икада. Већ је крајње време. Зар има смисла да дуже останемо без свога органа? Какав сте хтели лист? Дневни? Политички? Свеједно. Који био, само одмах, одмах да се почне. Они су и сувише дрски; не смео на дуже овако пустити. Ах, почео бих, чини ми се, овога тренутка рад. Ја им се морам осветити. То је мржња свију њих, целе те гомиле бедника, којима ми сметамо само. Хоће да ме направе обичним чиновником. О! Дрскости! – Је ли, Андрија, а кад ћемо се видети са Протићем и Ђорђем?

АНДРИЈА

Свако се вече скупљамо код „Лабуда“. Ако хоћеш још данас, већ их тамо можемо наћи.

ДРУГИ ЧИН

Иста соба која и у првом чину, само су пиано и још неке ствари избачене, а место тога је дошао какав мали сто или гарнитура намештаја

1. СЦЕНА

ПАВЛЕ

(Седи за писаћим столом, међу разбацаним хартијама и књигама. Неколико тренутака је замишљен, гледећи у хартију пред собом, затим почне говорити)

Могао бих почети каквом сентенцијом о индивидуализму, или каквом општом карактеристиком. Да, да, тако...

(Почне да пише).

Реч је о...

(Избрише брзо)

Којешта? Шта је мени? Баш сам расејан. Као да сам почео обичан новинарски чланак.

(Опет почне писати).

Идеја која је била...

(Прекине писање размишљајући)

Идеја? Не, већ сам индивидуализам који је постојао од вајкада и који се увек јављао, ма у којој форми. Али може и овако: идеја о индивидуализму није нова. Да, тако бих могао почети.

(Напише)

Па онда...

(Као да размишља за тренутак, немирно окреће писаљку)

Зар није боље да прво прибележим углавном, мисли и њихов ток. Дакле: индивидуализам је постојао увек; он није био ограничен ни местом ни временом; исто тако он се манифестује у свима скуповима културе.

(Застане мало)

Да ли је ово тачно? Али зар не видимо у малим народима велике идеје, великих људи? У малим народима? Ипак, генију треба средина, треба му подлога за рад. Но, шта је мени сад? Ако се станем сам са собом препирати, скоро ћу завршити.— Да, да, имати критеријума — то је зло. Али зашто се морам журити? Опет је боље овако; да сам бар начисто са оним што напишем. Лист и онако почеће тек, кад скупимо довољно радова. Дакле...

(Наслони главу на леву руку као да наставља писање; промрмља: идеја о индивидуализму — Неколико мало нервозних покрета — Замисли се.— Затим опет на једном парчету хартије бележи нешто)

Да, двеста претплатника биће довољно за почетак. Али толико морамо најмање имати. Ипак ће их бити много више. Само морамо имати и неке добити да бисмо се осигурали.— и како су дрски ти питкови, кад им се учини да им је човек, ма и за тренутак само, дошао у руке. И сувише смо се ућуткли, а они одвећ осилили. Морам писати и сатире; то ће ми лакше ићи од руке. Увек сам више волео, место какве критике која је и дуга и досадна, да их пецнем у каквом заједљивом стилу. Још се сећам онога мотива, где их поредим са мишевима који су лава у сну везали. Мисао ми се необично допада. Како би било да то израдим сада?— Ипак ово да свршим; мора ући у први број. Не смем више оклевати. Хајде, на посао,— Но, где сам стао? Да, тек сам на почетку. Како сам почео? Идеја о индивидуализму није нова... И шта сам оно хтео после тога?...

(Замисли се, па опет почне; промрмља: Идеја о индивидуализму није нова. Нервозно окреће писаљком; На мах зграби хартију и згужва је љутито.)

Ха! Да досадне ствари! И шта је то, шта је то најзад? Откуда ли само та луда идеја да пишем ово? Сваки је човек, свака је ствар за себе индивидуална, па шта има ту више? Зашто Ђорђу дође баш та мисао, да у првом броју мора изаћи ова тема обрађена? – Мени се у почетку, заиста, допала, а сви брже боље рекоше да ја то радим. Био сам луд што сам се примио тога.

(Узима опет ону згужвану хартију, и гледа је)

Па шта је то индивидуализам? Је ли то тај црв што нам подгриза душу, што нас гони да идемо напред, увек навише, и што нам покида конце који нам моћи везују, те не можемо ништа радити? Или је то онај тврди оклоп, где многи нађу мира, као пуж у својој љусци, кад се подигну са свију страна на њих?

(Опет гледа у хартију)

Свако слово ми се чини као стара авет што се кези на мене и руга ми се.

(Згужва је, баци).

Не, не, не! Нећу да радим то, нећу да мучим себе тим узалудним тражењем смисла нечему што га нема. – Али шта ће рећи моји другови, ако не израдим ову студију? Сви су сложни да то уђе у први број, на прво место. Ту би требао изнети читав програм нашега рада. Какав ћу наћи изговор? Не, не, морам свршити, морам.

(Седа опет)

Ах, и ја сам чудан! Хтео бих да све у тренутку буде готово. А и за најмању ствар треба стрпљења.

(Узима нов лист хартије)

Могao бих да почнем друкчије...

(Замисли се, као да тражи нешто и гледа кроз прозор)

Да, да...

(Погледа пажљивије напоље)

Ко је ово? Вера? Залива цвеће, као Грета. Сада, у јесен? И нешто певуши; јамачно неку тужну арију. Као у каквој старој идили... Сад плеви алеју. Бога ми, има лепу ногу.

(Дигне се упола, наслони на сто и посматра напоље)

Прекрасна нога, вере ми! Ко би то рекао за ову малу? А и то је био генијалан човек што је измислио чарале с рупицама. Сад бере руже. Гле, већ је неста.–

(Седа)

Али каква ножица!...

(Спрема се да настави рад)

А овде су, заиста, тако ретке жене са укусом – Где сам стао?...

(Неколико нестрпљивих покрета)

Ах! Па зар се овде и може радити? Куда погледам само цвеће; спазим свакога чим уђе. Идем у своју собу; тамо сам ипак мирнији. Ту ћу наставити

(Узима неколико листова хартије и одлази десно)

2. СЦЕНА

Матићка и Андрија Излазе из собе лево. Матићка нема фес на глави, већ се повезала марамом.

МАТИЋКА

О, децо моја, како сам радосна! Али да зовнем Павла, да и њему кажем? Како ће се тек он радовати томе.

АНДРИЈА

Не, не, дошњије, доцњије, када будете рекли и Вери. Не бих хтео, знате, да Павле можда утиче на њу.

МАТИЋКА

Како год хоћеш; ти то, свакако, боље знаш. О, Андрија, Андрија! Ии сањала нисам каква се срећа спрема Вери, колика радост мени и Павлу. Ето, кад се једном само отвори човеку,

онда је срећа непрестано с њим. И Павле је дошао, најзад, кући, и ти просиш Веру, па шта бих ја могла више желети? Али како је све то било? Никад ништа нисам приметила.

АНДРИЈА

Ја сам госпођицу Веру заволео, чини ми се, још првога часа, кад смо тек почели своје студије. И што смо дубље улазили у музику, све сам више осећао да је та љубав озбиљна. Да ли госпођица Вера и мене воли – не знам; о томе јој, истина, нисам никад говорио; али према ономе колико њу познајем, рекао бих да јој нисам одвратан.

МАТИЋКА

Како можеш, дете, тако што и рећи.

АНДРИЈА

О својој љубави јој нисам говорио, јер сам држао да то не допушта мој положај према госпођици, ни однос који постоји одавно између мене и ваше куће. Зато сам држао као најбоље, да вама прво кажем и вашу реч прво чујем.

МАТИЋКА

Видиш, Андрија, то ми се допада код тебе. Тако и раде честити људи. Ништа што се не би слагало са оним како част иште. Хвала Богу, то нам се још није изменило, ту смо, чини ми се, још увек као и пре. Све, све бих могла поднети, сваку промену, али само то да остане чисто и свето. Хвала ти, Андрија, што си тако урадио: то ми казује колико имаш и љубави и поштења у себи. Што се тиче Vere, о томе и не треба говорити. Видећеш; неће чисто веровати својој срећи. Је ли, да је зовнем сад, одмах? Или да јој кажем после, кад ти одеш?

АНДРИЈА

Немојте јој сада још ништа говорити. Ја сам то мислио сасвим друкчије. Једну малу свечаност...

МАТИЋКА

Како то, Андрија?

АНДРИЈА

Кроз месец дана је Павлов рођендан, јелте? Ја сам нарочито компоновао једну Павлову песму, коју ће Вера тога дана први пут певати; то ће бити мој поклон Павлу. Онда, мислим, било би најлепше да и госпођици Вери запросим руку. Но, зар и то неће бити пријатно изненађење за Павла. Хтео бих да и госпођица Вера то онда чује први пут. Тај дан морамо свечано прославити.— Но, како се вама ово свиди?

МАТИЋКА

О, добри мој Андрија, како год ти кажеш. Дакле, да не говорим ништа Вери?

АНДРИЈА

Не, не још ништа. Може бити тек уочи тога дана, могли бисте јој нешто навестити, али ништа отворено. Тек онда нека све сазна.

МАТИЋКА

Добро, добро, како год ти хоћеш, мени је право. Само, хоћу ли се моћи уздржати толико, а да јој ништа не кажем? Та већ умећу ћутати, не бој се. А зар и Павлу ништа да не говорим?

АНДРИЈА

Не, ни њему. Хтео бих да тај дан учиним на њега што јачи утисак. То ће га мало разонодити, мало оживети. И онако је увек одвећ туробан.

МАТИЋКА

Да, да, имаш право, требало би га мало развеселити. Откада је дошао, непрестано је такав. Право да ти кажем, Андрија, то ми се никако не допада. Ја сам сасвим друкчије замишљала то време, када и он буде међу нама. О, Боже, колико сам ја држала да ће ту бити доброг расположења и радосних

часова. Али он увек некако озбиљан, чисто љут; свака га ствар за час узнемири. Па онда – теби, Андрија, могу то слободно рећи – кад му приђем тако, по неки пут, да га помилујем, а он се често дусне, па ме замоли да га оставим на миру. Како се некад, Боже, мазио, баш пред свој полазак у Париз, као мало дете. То не чини он зато што не трпи да га ја милујем; он ме толико воли; та Павле је добро дете. Али се бојим да ту неће бити чега другог. Да он нема какву бољку што крије од мене? Зашто је нерасположен тако? Него, Андрија, ти си његов најбољи друг; он теби много верује; па онако, неки пут, ако можеш, види шта је с њим. Ето, бојим се за дете и бринем једнако, без мало као и кад је био на страни.

АНДРИЈА

О, госпођо, није то ништа. Знам ја Павла добро. Мало је нерасположен тако због оне своје ствари у банци, али ће све то проћи, верујте. Ето сад, кад покренемо овај наш лист, Павле ће се променити, видећете; кад почне само радити нешто стално.

МАТИЋКА

И ја мислим да је тако; није научио да буде залудан, па му је тешко. Али ето у томе вашем листу имаће чим да се забавља. А, збиља, шта ће Павле радити?

АНДРИЈА

Биће уредник; он је најслободнији међу нама, а и сви га другови највише цене. Ми имамо једно мало удружење, коме је Павле председник, и које покреће овај лист, а осим тога ће ускоро почети издавати и једну библиотеку за научне и књижевне радове. Но, то ће бити озбиљан рад, видећете.

МАТИЋКА

Па ви сте увек били добра деца, знам ја то. А, ево и њега.

3. СЦЕНА

Пређашњи. Павле.

ПАВЛЕ

(Појави се на вратима мрзоволно, тром, одмахне руком и не спазивши ове у соби)

Не, никако не иде!

(Спази Андрију)

Андрија! Јеси ли давно дошао?

АНДРИЈА

Пре неколико тренутака. Имам час са госпођицом Вером.

МАТИЋКА

А она, можда, и заборавила. Забавља се у башти око цвећа. Морам јој рећи.

АНДРИЈА

Немојте је журити. Ја сам мало раније дошао; хтео сам разговарати с Павлом.

МАТИЋКА

Онда ће имати времена да залије све своје руже.

(Одлази напоље)

4. СЦЕНА

Павле. Андрија

АНДРИЈА

Дакле, наше ствари иду не може бити боље.

ПАВЛЕ

Збиља?

АНДРИЈА

Ја сам писао неким својим колегама у Нишу и добио сам врло повољан одговор: сви ће се заузети за растурање листа, а Ђорђе је већ почео купити претплату, и скупио је до сада приличну суму. То је, вере ми, красан дечко; највреднији је од свију нас.

ПАВЛЕ

(Чисто уплашено)

Како? Већ купите претплату? Значи да сте свуда објавили наше предузеће? То се зна, дакле?

АНДРИЈА

Разуме се. Ђорђе је већ на све стране трчао. О, он ће нам највише вредети; врло енергичан човек.

ПАВЛЕ

Ах! Балавац један!

АНДРИЈА

Шта? Нећеш сад и на њега ваљда викати? Та да он није био заузимљив, зар би икада било шта од овог нашег друштва? А осим тога, Ђорђе је врло интересантан и образован човек; то ће, јамачно, бити наш највреднији сарадник и један од најбољих чланова клуба.

ПАВЛЕ

Да, да. А јеси ли приметио код њега ону енергију, вредноћу и говорљивост која је нарочито карактеристична код шарлатана? Зар ти се чини да он има баш неке особите вредности, а? Он може врло лако да баца прах у очи; у основи, Ђорђе је неинтелигентан.

АНДРИЈА

То ме заиста интересује шта говориш, Павле. Не могу да разумем, да ти...

ПАВЛЕ

Ах! Уосталом, шта ту има да ти разумеш! Главно је да нема смисла то што ви радите.

АНДРИЈА

Зашто, молим те? Први број ће изаћи најдаље за месец дана, зар не? Време је сасвим кратко. Тако се увек и ради. И најзад, чиме бисмо платили штампарију и друге трошкове.

ПАВЛЕ

Знам, али то се ради тек онда, кад изађе први број, или ако се хоће купити претплата раније, онда кад изађе књижевни оглас.

АНДРИЈА

Па због тога сам баш и дошао код тебе. Оглас ће изаћи још сутра.

ПАВЛЕ

(Изненађен).

Како? Још сутра?

АНДРИЈА

Да, треба да га штампамо одмах, сам видиш; већ је време. Милан је отприлике написао неколико редова; мислим да ће бити добро. Чекају тебе сада код "Лабуда", да и ти још прочиташ, па да се носи у штампарију.

ПАВЛЕ

И у огласу је, јамачно, означен и дан изласка листа?

АНДРИЈА

Свакако.

ПАВЛЕ

(Узнемирен)

Ох, Боже мој! Све којешта! Као да се то може тек тако рећи! И нико се не боји да се не изиграмо!... А зар дан изласка листа не одређују радови?

АНДРИЈА

Имаш право; али овако, кад сви већ будемо начисто да ће лист изаћи и кад ће изаћи – то ће свакога подстаћи на рад?

ПАВЛЕ

Подстаћи на рад! Да, али радови? Камо радови?

АНДРИЈА

Има и њих већ прилично.

(Вади из цепа хартију)

Дакле, господине уредниче, изволите сада. Ево, ово је мој један рукопис; одавно га већ радим, ваљда ће бити добар. Па онда једна песма, не знам чија је, па Ђорђева критика на издање "Задруге"... и још нешто; ето, видећеш.

ПАВЛЕ

(Узимајући зловолно)

Дај ми све.

(Претура хартије цинички)

Колико само има! Више радова но у нашој гимназијској архиви. А што си ти ово развукао толико? Читава академска расправа, којој нема краја ни средине! Вере ми, ти си оличење енергије и рада. И компоњуеш, и пишеш и свираш... јамачно још шта радиш?

АНДРИЈА

Па чега има ту чудног? Пишем на онима стварима на којима радим. Кад нема ко други, онда морамо и ми музичари, узгред да се латимо пера; само то нису дирке на клавиру, те по некад, бога ми, ђаволски дисхармонично зашкрипи. Зато ти, ако буде какве грешке у стилу, јер ја нисам мајстор на томе послу, исправи, или реци мени где треба, па ћу то и сам учинити.

ПАВЛЕ

Но, то је већ лако.

(Чита написе рукописа)

„Да ли је музика национална или интернационална?“ И
ти кажеш –

АНДРИЈА

Да она има у себи националног духа, разуме се.

ПАВЛЕ

То се никако не разуме, драги мој.

АНДРИЈА

Како?

ПАВЛЕ

Национализам! Национализам у уметности! Какве фразе! Па онда већ знам како доказујеш: Дворжак је једно, какав Бетовен или Вагнер друго нешто, и већ тако даље... Међутим има само разних стихова и ништа више. Сваки уметник мора имати свој стил.

АНДРИЈА

Шта говориш, Павле? Ја не могу да разумем –

ПАВЛЕ

И увек ме љуте ти што тако, да кажем, површно схватају уметност. У уметности, знај, нема никаквих ограничења закона. Један једини закон ту влада: закон о лепоме, о апсолутно лепоме. Њега не може ништа да измени.

АНДРИЈА

А да се дође до тог апсолутног ступња –

ПАВЛЕ

Кажем ти: тај закон увек влада.

АНДРИЈА

Уосталом, ако си вољан да се препиреш, ја бих ти могао и доказати...

ПАВЛЕ

Не, не, не! Зашто губити времена? Ово ће ући још у први број, отићи ће у штампарију са другим радовима. Само сам хтео да ви увек не морате имати право, и да сваки рад који буде штампан, не може бити савршен.

АНДРИЈА

То се разуме и без тога. Ипак се не морам препирати о оним стварима с којима још ниси начисто. Али ти увек имаш тако неке настране погледе. Него да ли си ти завршио онај свој рад о индивидуализму? То ће бити занимљива расправа зар не?

ПАВЛЕ

Бесумње.

АНДРИЈА

Је ли готова?

ПАВЛЕ

Још не.

АНДРИЈА

Је си ли бар почео? Како иде?

ПАВЛЕ

Да... почео сам...

АНДРИЈА

Павле, реци ми искрено: ти не радиш?

ПАВЛЕ

Ах! Остави, молим те! – Рад! Рад! Само то чујем од тебе. Још мало па ће ми та реч постати одвратна, као да је у њој оличена сва беда живота.

АНДРИЈА

Али, Павле, ти мораш...

ПАВЛЕ

А зашто не питаш да ли могу да радим овде, где је све тако мртво, а где ипак немам никада мира; где те све спутава, смета ти, почевши од матере.

АНДРИЈА

(Прекида га)

Не, не, Павле, чувај се тога! То је највећа лаж која је икада постојала. Не говори ми о својој мајци која те и сувише воли. Родитељи су само пријатељи својој деци. Чувај се тих заблуда. Конвенције спутавају само онога који нема духа, родитељски дом онога који нема ни духа ни срца. – То је обмана, веруј, и ништа друго.

ПАВЛЕ

Да, обмана, обмана, имаш право. Нисам ни мислио то што ти држиш. Хтео сам само рећи да ми је досадно тако... Истина, каткада сам се и ја обмањивао тим мислима, држао сам да ми ово место, ова кућа, ово друштво смета те не могу да радим. Али ми је тада ваљда излазила твоја слика пред очи, као неки велики пророк, и говорила ми: не! не! то је лаж! Погледај мене. – И тада се сећаш тебе и твојих родитеља: они, не разумевајући то, држали су да су изгубили свога сина и беху бескрајно несрећни, када си, после матуре, отишао на конзерваторијум; нису се могли помирити са твојом будућношћу. Колико си само имао муке због тога. А ето, сада нема, можда, ни три уметника који би код нас били чувени као ти. Твоје име је већ тако високо... – Сазнање тога само ме је још више узмутило.

АНДРИЈА

Ја то не разумем, Павле. Па шта је то што ти одузима спокојство, што те мучи, што ти убија снагу за рад?

ПАВЛЕ

Не знам ни сам. Али то је нешто грозно, нешто што као авет иде поред тебе, непрестано, држи те у својим канцама, спутава све моћи и сише снагу до последњег даха.

АНДРИЈА

Ти кријеш нешто од мене? Павле, шта је то с тобом? Хајде, реци ми, реци све. Зар немаш вере у мене?

ПАВЛЕ

О све бих ти рекао. Али како да ти кажем и како да ме разумеш? Видиш, то је нешто ужасно, што превазилази наше моћи, с чиме се не можемо борити. Ту је, у глави, у срцу, у грудима те стеже, свуда је, а не можеш да га ишчупаш. Видети онај живот, велики и узвишен, осетити његову лепоту, хтети њему, горе, а у себи осећати, у сваком атому свога тела, нешто тешко, камено... невидљиво, што те као прикована везује за ово прлаво тле, те не можеш ни једне стопе да се подигнеш; разумети смисао живота, а не моћи га узети за себе; налазити се непрестано под дрветом вечите лепоте, а не моћи се домашити плода; гледати сунце, велико, сјајно, што живота даје, а од његова жара ти се спржила крила, те не можеш у вис, у чист зрак... Имати непрестано црва у себи који ти подгриза све конце љубави и истине, а не моћи га ишчупати никако!... Борба са тим чудноватим сву снагу ти истроши. О, Андрија, ако овако дуже потраје – и свест ћу, бојим се, изгубити.

АНДРИЈА

Шта говориш, Павле! То је само тренутно нерасположење. Твоји живци су болесни; и сувише си радио за последње испите. Треба да нађеш каквог разонођења.

ПАВЛЕ

Све сам покушао, па не иде. Ја нисам од оних људи које привлачи ноћни, бурни живот. Али дођу тренуци, када бих, чини ми се, волео да могу такав бити.

АНДРИЈА

Па онда то је и зато, можда, што немаш никаква одређена посла, што се још ниси средио. Видиш, кад човек има још неког занимања осим свога уметничког рада, онда овај посао ради са више љубави, налази у њему више забаве. Можда си ипак погрешно што ниси нашао какву службу.

ПАВЛЕ

Ха, то је! Да нађем службу, је ли? Хтео си ваљда рећи: требало је да седнем за тезгу и да мерим рифом? Можда би боље било да сам наставио занат свога оца, је ли то? Дакле, и ти сумњаш у мене, и ти?! Јамачно си хтео рећи да су моје способности и сувише мале, да нисам за ово што хоћу да будем? Не верујеш, као и они, у мене, а не смеш то отворено да кажеш? Хајде, изрази се отворено, зашто толико обилазиш? Или ме жалиш, можда, па нећеш, је ли?

АНДРИЈА

Павле, Павле, шта је теби? Како то говориш? И сувише си раздражљив, па све наопако схваћаш. Да не верујем у тебе, зар бих почињао с тобом свој најважнији рад, своју оперу? Зар бих пред тобом откривао себе и поверавао ти сваку, ма и најмању мисао своју? Зар бих те навраћао да покрећем овај лист?

ПАВЛЕ

(С горком иронијом)

Коме сам ја уредник, а то зато што си ти највише истицао мене. Имаш право.

АНДРИЈА

Не само ја, но сви другови. Ми бисмо и раније почели, али смо чекали само на тебе. Заиста говориш којешта? Зар ти ниси био увек први међу нама, још пре толико година?

ПАВЛЕ

Да, да, одабрано друштво. Сваки је држао да у најмању руку има талента колико и какав генијални чергаш што није стигао, због сиротиње, никад ништа да уради.

АНДРИЈА

Павле! Па томе друштву ти си вазда био вођа.

ПАВЛЕ

Зар тим бандитима и беспосличарима? Ја њихов друг? Шта хоће они? Никада ништа нису ни вредели. Зато су се увек тако и купили у нека друштва. Зашто ће им друштво? Што не ради сваки за себе?

АНДРИЈА

Павле, молим те не говори више тако. Ја те данас не могу да разумем; одвећ си раздражљив. Каква ти мисао пада на памет! Сад је већ све доцкан, морамо наставити предузети посао. Шта би рекли наши другови, шта би казао цео свет? Не, то није никако могуће. Хајде, хајде, не дангуби, него иди тамо; људи те већ одавно чекају. Прошетај се мало, то ће ти пријати.

ПАВЛЕ

(С осмехом)

Дакле, већ почињем и тим да се лечим...

АНДРИЈА

Па дођи после овамо, ја ћу те чекати. Дотле ћу свршити час са госпођицом. Донеси тај проглас, да га заједно прочитамо, па ујутру у штампарију. Но, хоћеш ли?

ПАВЛЕ

Свакако. Дужност уредника... Бар у почетку ваља је вршити.

Узима шешир и штап – Улази Вера и носи цвеће у руци.

ВЕРА

Опростите, маестро, ако сам се задржала, али видите само какве сам руже набрала; даћу вам неколико.

(Вади руже из букета – Павлу.)

И теби бих дала једну ружу, да си био добар.

ПАВЛЕ

Хвала. Дај је каквом скакавцу да се закити њом.

(Андрији)

Дакле, чекај ме. Довиђења

(Одлази)

5 СЦЕНА

Андрија Вера

ВЕРА

Да, он за мене и нема никад лепе речи. Ја не знам, збиља, шта сам му урадила? Откада је дошао, према мени се понаша тако, као да му сметам само. Ах! Видим шта је већ. Па нека, најзад, и тако ћу морати кад тад отићи. Ја му и иначе нисам ништа. Он ме не воле.

АНДРИЈА

О, немојте се, госпођице, одмах љутити на њега, он је према свакоме такав. А што се тиче вашег одласка, то, чини ми се, одвећ трагично схватате. Изићићете ви одавде, можда пре но што ви и мислите, само то неће бити тако...

ВЕРА

Жао ми је само тетке; она је према мени била боља него мајка... Али... Но, хоћемо ли почети наше вежбање?

АНДРИЈА

Можемо, госпођице.

ВЕРА

Само бих вас молила да данас држимо пола часа, јер сам обећала отићи вечерас код Настићевих. Сутра имају неку забаву код куће, где ће Олга свирати, па сам хтела са њом још који пут да пробам. Бојим се, ако не буде напамет научила, да ће се збунити.

АНДРИЈА

Па добро, како хоћете. Али тек још једанпут да пробамо прву строфу; оно место још не иде добро.

ВЕРА

Да пробамо. Само, бојим се, да се узалуд мучимо. Павле ће ово примити као и све друго.

АНДРИЈА

Хајдете, хајдете, госпођице; док неколико тактова одпевате, одмах ћете бити друкчији, верујте.

Одлазе у собу лево, — први је сумрак.

6. СЦЕНА

ПАВЛЕ

(Враћа се полако, размишља незадовољан. — За време ове сцене чује се из друге собе каткад који акорд или де какве мелодије)

Не, не, нећу да идем тамо. Ако одем и дам свој пристанак, онда сам обавезан. Нека однесу оглас сами у штампарију. Могао бих рећи да се не слажем с њим, или да је, уопште, рђаво написано. Или би, можда, боље би било, да приморан болешћу каквом одем куда, рецимо на море?... Тако бих се могао ослободити свега.

(Из друге собе чује се неколико акорда)

Шта ћу рећи Андрији ако ме спази овде, зашто сам се вратио?— О да ужасна положаја! Ни код куће зар немам мира? Још мало па ћу морати бежати од свакога и крити се као лопов. Али како ћу умаћи ономе чудовишту што ту, унутра, вреба? Како ћу побећи од себе самог?... Ипак... Андрија, можда, има право. Треба наћи каквога рада, тек да не будем непрестано остављен себи и својим мислима. Да, то је најбоље. Потражићу службу у министарству, или је, може бити још боље да одем гдегод у унутрашњост; тамо бих био сасвим склоњен. У министарству ми је секретар добар познаник, он ће ствар свакако пожурити. После, ако ми се допадне у служби, могао бих и остати. Кад толики другови праве каријеру, зашто и ја не бих могао имати успеха? Да, да, то ће бити ипак најбоље. Само да једанпут нађем мира. Нашто ово непрестано мучење? Да, тако ћу учинити. Чисто се већ боље осећам. Како је човек после сваке одлуке миран; неизвесност нас највише мучи.

(Из друге собе чује се Верин глас: Ој, збогом, драга! Наш скоро доћ' ће час... ets)

Шта чујем? Моју песму... Певају моју песму. То је Андрија компоновао. Ои... О, племенито срце! Ја још ништа и не знам.

(Из друге собе чује се још један стих: И наш ће доћи час... — Павле као да се наједанпут пренуо из неког тешког сна и отргнуо нечега непријатног)

Да, доћи ће! Мора доћи. Он је већ дошао... Даље са том слабошћу што ме трује! Ја хоћу паре. Покидаћу све ланце што ме везују, здераћу тај вео што ми свест обвија. Разрушићу све препоне што ми на путу стоје... Осећам циновске снаге у себи... Ја сам жедан рада... О, да ми је десет руку, да брзо, као муња, бележе сваку мисао! О, да ми је десет маћи да на све стране трубе моју реч! Ја сам прешао ту границу човечанскога и слабога... Моја је васиона. Сад сам слободан... Да, сада могу стварати... своје идеје... радити... радити...

(При последњим речима све је мирнији; као да тренутно егзонтно расположење уступа место озбиљном расположењу)

Шта да почнем? Не, оно нећу. И шта је то најзад? Андријину оперу? То је добра мисао. Већ имам почетак. Племенити Андрија! Он и заслужује то. То ће ме, уосталом, мало и разгалити. Стихове нисам одавно писао, жељан сам тога. Одмах, одмах на посао!

(Седа журно за сто; узима хартију, одгурне неке ствари, почиње да пише брзо, па онда престане. На њему се виде већ знаци нервне раздражљивости. Говори више мрмљајући за се)

Како сам почео? Ах, да, тако; хор ученика...

(Пише)

Како да сликујем?... Где је само тај паж?...

(Опет пише, па онда брзо избрише шта је написао)

Боље би било да прво направим скицу у прози.— Хм! Зар је већ дотле дошло?... Али напред, само док ову прву сцену... Да гадне писаљке...

(Баца писаљку и узима перо)

Ала је ужасан неред овде...

(Пише затим се нешто замисли)

Добра мисао...

(Поглед му падне на неку хартију)

Гле! Лујова карта.

(Узима дописну карту)

Ја му још нисам ни одговорио. Жени се својом малом Колетом. Као да је какав паланчанин, а не Паризлија. Треба да му честитам. То ћу морати још данас учинити

(Хоће да настави своје писање)

Не, смета ми баш. Морам да рашчистим са тим

(Узима неколико дописних карта из фиоке и разгледа их)

Ова је ипак најбоља.

(Пише)

Драги Лују. Најискреније честитам теби и твојој малој Колети. Тако. Послаћу му је још данас. Срећан човек! И не види какву глупост чини. Али време ће му већ показати. Ипак, он је бар сада, док је млад, срећан и задовољан. А после...

(Чисто као с неким уздахом)

Али на посао.

(Спрема се да почне писати)

Шта сам оно хтео?...

(Присећа се)

Да, да

(Почиње писати; брзо избрише љутито)

Не, којешта!

(Опет почиње да пише и нервозно окреће писаљком)

Не, не тако...

(Устаје нагло и гурне прозор)

Овде је тако загушљиво, једва дишем...

(Враћа се столу. Начини неколико неодлучних покрета, као да не зна шта да ради. Затим се наједаред замисли, за тренут; дубоко, као да хоће да проникне нешто, као да му долази нека необична идеја)

Да признам сам себи? Да се одричем свега?... Али не, то није могуће... Ово је само тренутно нерасположење... Ја хоћу да радим, хоћу да радим!

(У све јачој нервози)

И они, сви они чекају на мене... и верују у мене... Ја сам увек писао најбоље. Сам Андрија је казао. И сада хоћу да радим... Али ова је опера рђава... Мисао и није моја. Хоћу какву своју ствар да почнем, да своју... Да, да, ја могу... у мојој глави ври пуно идеја... великих идеја... Осећам се снажан; ја имам моћи. Сваки атом тела голица ми нешто, покрећу га... у грудима ми се раскида, хоће да се излије на мах све...

У соби је све већи мрак.

7. СЦЕНА

Павле. Вера

ВЕРА

(Изиће из собе лево, окрене се Андрији тако, да јој се цела глава и не види)

До виђења, маестро. А сад можете и компоновати што-год.

Андрија јој нешто говори из друге собе; Вера га слуша

ПАВЛЕ

Гле!

(Загледа се усијаним очима у Веру)

Какав стас!... Да, то ми недостаје. Жена. Андрија добро каже.

ВЕРА

(Непрестано окренута Андрији)

Добро, добро, не брините. Ви, дакле, остајете да чекате Павла?

ПАВЛЕ

(Посматра страсним, дивљим погледом Веру)

Како је лепа! Где су ми очи? Овај струк.

ВЕРА

(Андрији у другој соби)

Онда збогом.

(Затвара врата за собом и пође)

ПАВЛЕ

Вера!

ВЕРА

(Тргне се)

Ах! – Ти си, Павле. Како сам се уплашила...

ПАВЛЕ

Зашто? Зашто се ти увек плашиш мене?

ВЕРА

Ја? Не, али...

ПАВЛЕ

Да, увек се клониш мене, нећеш ни да говориш са мном.

ВЕРА

Јер ме, видела сам, не волиш. Увек си суров према мени. Ето, и сада ти је у очима...

ПАВЛЕ

Не, не, Веро, ти то ниси разумела... Ја те волим, волим те много, силно...

ВЕРА

(Зачуђена више, но радосна)
Павле? Ти?...

ПАВЛЕ

(Брзо страшно и не мислећи шта говори)

Да, да, ја те волим, зато сам и био увек такав... Мислио сам да ме не волиш оном љубављу коју ја тражим... А моја је љубав велика... Веро, чуј, велика... Ја сам ти ово морао рећи; не могу дуже да издржим... Волим те силно. Ти си тако лепа...

ВЕРА

Али, Павле, како да мислим?...

ПАВЛЕ

Не знам... И шта нас се тиче друго?... Ја те волим и то је све... Веро... А ти?... Волиш ли ме?...

ВЕРА

Павле.

Павле је зграби једним дивљим страсним покретом и унесе у собу десно.

8. СЦЕНА

После кратке паузе Матићка уноси лампу, а Андрија излази из друге собе.

МАТИЋКА

Ти си сам Андрија? Павле се још није вратио?

АНДРИЈА

Задржао се јамачно у друштву. Већ је доцкан; идем и ја тамо, да их погражим.

(Полази)

МАТИЋКА

(Испраћа га)

Дакле, баш ништа нећеш да му кажеш о себи и Вери?...
Ја само о томе мислим...

АНДРИЈА

Не, не, госпођо, као што смо се договорили... Зар неће бити најлепше?...

МАТИЋКА

О, децо моја... Како сам радосна само...

Одлазе разговарајући се.

ЗАВЕСА

ТРЕЋИ ЧИН

1. СЦЕНА

ВЕРА

(Стоји на сред сцене, окренута вратима Павлове собе, и загледа се замишљено у њих. На мах, хтела би ући тамо)

Не, не смем унутра. Дочекаће ме, знам, осорно, викнуће на мене. Шта му је само? Тако је суров, увек зловољан... Ох, ја га се бојим! – Шта ли сад ради? Већ цело пре подне седи у соби; још није изишао.

(Приђе тихо вратима и погледа кроз кључаоницу; за тим се брзо тргне натраг уплашена)

Боже! Какав је! Наслонио се на астал и гледа некуд тако ужасно... Па онај осмех...

(Седне на столац)

Шта сам урадила!... Али он ме воли, да, он ме воли. Па зашто онда нема ни једне лепе речи? Од онога дана још ми ништа није говорио, чак ме није ни погледао. И према мајци је такав; још гори, чини ми се. Како јој је само јуче одговорио, кад га је нешто запитала за њихов лист. Никад га нисам чула да тако говори. И тетка се уплашила. – Па шта да радим? Да кажем тетки?

(Чисто се уплаши од тога)

О, не, не! Пре бих ја смела смрти глас донети... Она би се ужаснула тога тока. А Павле... О, кад бих само знала шта му је!...

2. СЦЕНА

Павле блед, мрзовољан, уморан, излази из друге собе. Вера чим спази Павла скочи са степенице.

ПАВЛЕ

(Више за себе)

Где ли ми је шешир?

ВЕРА

(Брзо узима шешир са писаћег стола и даје му га)

Ево.

Павле узима шешир од Vere и не погледавши је пође вратима на поље.

ВЕРА

Павле!

ПАВЛЕ

(Застане)

Шта ћеш?

ВЕРА

(Муцајући)

Зар ти...

ПАВЛЕ

Но? Немам кад.

ВЕРА

Сад ће и ручак бити готов. Већ је подне. Куда ћеш?...

ПАВЛЕ

Дакле, то си ми хтела рећи?—

(За себе)

Ух, да несносна положаја!

(Пође вратима)

ВЕРА

Павле! Стани!

ПАВЛЕ

Рекох ти немам кад.
(*Хоће да иде*)

ВЕРА

Стани, тако ти Бога! Шта радиш то?... Ја не могу више овако, не могу дуже издржати... Чуј, Павле, ја ти морам рећи... све...

(*Врло је узбуђена. Као да прикупља снагу и мисли за оно што има да му каже*)

ПАВЛЕ

(За се)

Сад и сцене још! Ах, то само нећу, то бар могу избећи. Где ми је само била памет? Имати у кући, непрестано поред себе оваквог црва који ти и оно мало мира узима.

(Вери)

Не, не, не могу сада; други пут.
(*Оде напоље десно*)

ВЕРА

Павле! – Ах!

(*Клоне на столицу загљуривши главу у руке*)

3. СЦЕНА

Вера – Матићка

МАТИЋКА

(*У дну, долази с леве стране, гледајући за Павлом*)
Како је блед! Како рђаво изгледа! Где ли ће то сада?
(*Улази унутра*)

Ја не знам шта је ово, не могу да разумем. Али осећам да није никакво, никакво добро.

(Спази Веру)
Гледај сад! Веро! Веро!

ВЕРА

(Скочи са столице чим спази тетку и брзо обрише сузе)
Тетка...

МАТИЋКА

Ти плачеш? Веро!... Шта ти је?

ВЕРА

Ништа, тетка... ја...

МАТИЋКА

Господе Боже, шта је ово. Своју рођену кућу већ не познајем! Као да се у њу жалост, а не срећа уселила. О, децо моја, па реците бар шта вам је; Реците мајци својој да се и она заплаче са вама. Моје старе очи још нису исплаконе, још у њима има суза. Ја сам хтела среће и радости сада, али, ваљда нисам заслужила то, па ми Бог не да. А он је правичан; од њега морамо све примити. Па хајде, Веро, кад Павле ћути, реци ми бар ти шта је то. Кажу слободно својој тетци, она може још много да издржи. Хајде, Веро, не бој се, ја могу све да чујем.

ВЕРА

(Која се сва прибрала, с готово лепом усиљеном веселошћу)

Верујте – није ништа.

МАТИЋКА

Али што ја опет питам тебе? Знам већ. Павле те увредио нешто? Јамачно те увредио, је ли? Али ћути, Веро; он је, видиш, такав. И према мени је... О, јадно моје дете, има нечега код њега, има. Само кад бих могла знати шта је то. Ни сањала нисам да ће се такав вратити; да сам знала не бих га никад ни пустила. А био је тако добар... Али, ти се не љутиш на њега? Је ли да се не љутиш?

ВЕРА

О, не, тетка, ја немам шта да се лутим.

МАТИЋКА

Па онда хајде насмеј се мало. И ти си ми се у последње време нешто променила. Ниси тако весела, као пре. А твоје цвеће је већ увело у оним саксијама; и њега не гледаш више. Него, знам ја за тебе један лек који ће те јамачно обрадовати, јако обрадовати. Кад не умеш сама да се разведриш, онда ћу ти ја рећи нешто врло радосно. А и иначе би скоро све сазнала. Сутра је Павлов рођендан, и та радост не сме ипак са свим да те изненади. Сутрашњи дан ће за тебе бити свечанији но што си мислила.

ВЕРА

(Је сажаљиво пратила последње теткине речи, и на једанпут, као да јој сину нека радосна мисао)

Да није Павле...

МАТИЋКА

Не, Павле још ништа не зна за то; и њега ћемо изненадити.

(Вера се опет снужди)

Дакле, мала моја, ти си већ порасла, већ си девојка за коју се треба бринути како ће једанпут и у својој кући бити домаћица и имати добра мужа –

ВЕРА

(Чисто уплашено, прекине је)

Тетка...

МАТИЋКА

Да, да, Вера, ти ниси више дете и мора се мислити на то. Зато ћемо и ми тебе, моја добра девојко, удати, и то лепо удати. Ствар је готово свршена још само треба и ти да чујеш.

ВЕРА

(За се)

Боже!

МАТИЋКА

Но, зар те ово неће обрадовати? То је красан младић, Павлов друг и наш добар пријатељ. Погађаш?

ВЕРА

Али, тетка...

МАТИЋКА

Но, но, полако само, све ћеш чути. И ти га познајеш; да, ти га познајеш, можда боље него ја. И волиш га, мораш га волети, јер он је...

(Дигне главу Верину која се гуши у плачу).

Али шта видим? Шта је то? Да плачеш место да се радујеш? Веро, Веро, што је теби? Дете моје, ја сам стара, моје су очи слабе па не видим добро; ти плачеш од радости је ли? Ти се радујеш, Веро? Реци, Веро?...

ВЕРА

Ох! Тетка! Не, не, то није могуће!

МАТИЋКА

Није могуће? Шта збориш дете? О, Боже мој; Боже мој, шта још све нећу чути! Али како није могуће, кад ја допуштам, а ти...

(Као да јој дође нека ружна мисао; чисто уплашено)

Или да није? Не, не, Веро, добро моје дете, ти њега волиш, сигурно. Али да, па још ти и нисам рекла његово име. Како си ме престравила. Ти и не погађаш ко је, је ли? Требало је тек сутра све да сазнаш, али се бојим да то тако оставим морам ти још сада рећи ко је, ако већ ниси погодила, но?

ВЕРА

Ох, тетка, ја сам врло, врло несрећна!

МАТИЋКА

Веро, шта је то? Говори, говори брзо, Веро, докле још могу чути, јер бојим се да до краја овако нећу моћи издржати.
(*Вера ћути и јеца*).

Дакле нешто што не сме рећи, чега се стиди честита девојка, је ли? Да није то? О, Боже, шта сам дочекала, да постанем исповедница грешних ствари! Или, то, можда, више није грех; може бити да је сада и то слободно, водити љубав кришом од својих старијих, волети некога који се, можда, чак и не сме волети?— Говори, Веро, зашто ћутиш? Ти волиш некога?

ВЕРА

Да.

МАТИЋКА

Некога кога ја и не познајем, који није ни Павлов друг, ни наш пријатељ? Некога који, као варалица, није смео да се појави, каква уља, зар не? Уља, да, јер честити људи не заводе младе девојке, кријући то од родитеља. Реци, реци ко је то...

ВЕРА

Како да кажем...

МАТИЋКА

Зар је теже рећи што не ваља но учинити? Али, хајде, да видимо прво све. Најзад, ко зна, можда ће све ипак моћи да се изравна. Ако је и најмање човек на своме месту, онда ће бити још и које како. А познајем ли га ја, несрећно моје дете?

ВЕРА

Да.

МАТИЋКА

Он је долазио овде? Па ко је? Кажу... ?

ВЕРА

Не смем...

МАТИЋКА

Ипак ћеш морати. Дете моје, не мучи ме више.

ВЕРА

Да, да, мораћу све, ово рећи. Кад он то није, мораћу ја...
О, Боже, како ћу?... Тетка, ја њега волим, и он мене воли, да,
јак ме воли...

МАТИЋКА

Па реци само ко је.

ВЕРА

Како је то дошло не знам ни сама...

МАТИЋКА

О, кад би човек увек знао шта ради друкчије би све
било. Али изусти већ једанпут његово име, Вера, његово име...
то је...

ВЕРА

Само... то...

МАТИЋКА

Но!

ВЕРА

Павле...

МАТИЋКА

*(Тргне се престрашена; хоће да викне: Павле! – али јој
реч застане у грлу).*

Опрости, дете, нисам добро чула; остарела сам, па ме
је већ све издало. Учини ми се да рече неку страшну реч. Но,
реци још једанпут, да јасно разумем.

ВЕРА

Не, добро сте разумели, он је...

МАТИЋКА

Како?... Па. – Павле?...

ВЕРА

Да... он...

МАТИЋКА

Несрећнице! Шта је ово госпoде? Да ли ти све чујеш? Ох, одузми ми бар моћи, да не издржим све до краја!...

ВЕРА

Тетка!...

МАТИЋКА

Ћути, ћути, несрећно деге, не изговарај ту реч. Па шта сам ти урадила, Веро, да ми овако враћаш моју љубав? Зар те нисам увек држала као и рођено, зар ти и Павле не бејасте брат и сестра? А сада шта чујем!... О, не, то није истина. Зар је и то могуће? Како? Зашто? Говори, само брзо, Веро, докле још разбирам говор јер за мало па не знам шта ће бити од мене.

ВЕРА

Не знам ни сама како. Докле је још Павле био овде, готово никад и нисмо били заједно; он је увек ишао са својим друговима. После, кад је отишао на страну, ни о чем другом нисмо ни говорили већ само о Павлу... Ја га већ одавно волим... И ви и Андрија толико сте ми причали о њему... То је дошло тако, само од себе... како да вам објасним.

МАТИЋКА

Ох, доста, доста! Ја то не могу разумети. Да сам сањала ово, престравила бих се, кад устанем, али шта сад да радим. Ни молитва ни клетва ту не помаже. О, Андрија. Ох, ја несрећна! Али, не, не! То није могуће. Тебе проси Андрија, знаш ли, Андрија иште твоју руку!

ВЕРА

Ох, тешко мени! Слутила сам.

МАТИЋКА

Ти га мораш волети. Ти њега волиш, реци? Андрију, доброг Андрију ти свакако мораш волети. Ах, да! Па ово је, дете, можда, сасвим друго. Ти Павла волиш као брата свога, је ли? Ја те нисам добро разумела. И он тебе тако воли?

ВЕРА

Не, он ме тако не воли. Он ме воли као и ја њега.

МАТИЋКА

Лажеш! То је лаж! Ти обмањујеш себе, мене, све нас обмањујеш. Чуј, Веро, то није истина, то није могуће. Још сутра ће бити твој прстен, знај, још сутра. Ти ћеш на то пристати, је ли? Ти ћеш дочекати с радошћу Андрију? Је ли тако, говори?...

ВЕРА

Не могу... сада... доцкан је...

МАТИ

Доцкан? Шта значи то?

ВЕРА

Ја сам већ Павлова... ја сам...

МАТИЋКА

Ти си... ти си...

(Разумела је)

Неваљалице! –

(Клоне скрушена Мала пауза)

О, Боже мој, шта сам тако грешно учинила, да ме овако тешко казниш? Бринући се о овој деци, да ли сам, можда, заборавила да се бринем и за своју душу? Јесам ли добро разумела? Зар Павле и Вера?... То није могуће... Ја све којешта мислим... Је ли мој разум чист, или сам га, јадница, изгубила? О, Ђорђе, Ђорђе, благо теби што ти све ово не чујеш и не видиш, благо теби што не дочека жив ову срамоту. Јадни

Андрија! Кад би ти ово и слутио! Шта сад да радим? Мозак ми се следио, а срце ми, чини се, стаје. Али овако не може остати; мора се нешто урадити. Само шта? Па шта друго него оно што једино и може бити. Па зар је ово могуће? Зар Павле, мој мили, добри Павле, кога сам чувала као зеницу свога ока, зар он то да уради? Зар мој Павле, који је тако волео своју мајку, да јој овако зло учини? Да ли је то истина? Јели зато Павле увек тужан да га већ не могу никад познати. Је ли зато ушла нека нсрећа у нашу кућу, да јој се кужни дах већ не може издржати? А зашто ми раније не рекосте? Бојали су се, или рад чега другог? Ох, све, све, само овако не...

4. СЦЕНА

Пређашњи. Павле.

Павле скида лагано шешир и иде у своју собу, као да није ни спазио мајку и Веру.

МАТИЋКА

(Тргне се чим спази сина)

Павле!

ПАВЛЕ

(Спази их; у тренутку му дође нека мисао)

Ах!

МАТИ

(Вери)

Иди, иди у своју собу; данас ниси требала лекцију.

Вера одлази лагано лево.

ПАВЛЕ

(За себе)

Дакле је дотле дошло?— Ах! Ја луда!

5. СЦЕНА

Мати. Павле.

За време овога дијалога, Мати се усиљава да буде што мирнија и тражи што обичније речи; ипак не може да прикрије своје јако узбуђење.— После кратког времена чује се, али врло тихо, где Вера свира у другој соби неку развучену мелодију.

МАТИ

(После мале паузе)

Павле, Павле, шта сам урадила да тако вређаш своју мајку?

ПАВЛЕ

Ја не знам, мати, шта сам вам урадио да ме тако не-престано мучите.

МАТИ

Зар те, сине, милошћу својом мучи мајка?

ПАВЛЕ

Зар ви то милошћу зовете? Па добро ако хоћете и тиме, свачим. Том непрестаном пажњом: шта радим? Где сам? Куда ћу? Том бригом вашом што ми не да располагати самим собом и што ме без икаква разлога прави дететом. Хтео бих да ме се већ једанпут остави. Ја хоћу мира, мира и ништа друго.

МАТИ

Па где ћеш га више наћи, но у својој кући, Павле.

ПАВЛЕ

Па реците ми, најзад, шта хоћете ви?

МАТИ

Шта хоћу, је ли?... Ништа, ништа сине мој, само да се поштено владаш и да не срамотиш ову кућу.

ПАВЛЕ

Мати...

МАТИ

Ја не знам како бих могла друкије рећи. Ти си то научио у ономе свету. – Може бити тамо је тако што са свим обична ствар – али за мене је то срамота, да, срамота.

ПАВЛЕ

Али, мати...

МАТИ

Па и то ћу претрпети, дете моје, јер хоћу да ти будеш срећан; нашто ми живот ако бих и ову љубав изгубила? Да, да, Павле, цео мој живот био је само у теби. Кад ми је било најгоре, када су ме бриге и муке хтеле саломити, ја сам на тебе, Павле, мислила и све сам издржала. Па и ово ћу издржати и ако ме много, много боли. Видиш, Павле, није требало тако радити зашто ниси признао својој мајци да волиш Веру, да је не волиш као сестру, већ друкчије, да је тако волиш? Зашто ми то она није раније рекла? Зашто, децо овако...

ПАВЛЕ

Доста, мати, ја те молим, престани... То је ужасно. Ја не знам шта ти је Вера казала, али...

МАТИ

Све ми је рекла, све.

ПАВЛЕ

(За се више)

И то! – О, да ли могах гори пакао створити од овога! Да ли је већа пустош у грудима, или је тежи овај јад!

МАТИ

И ти се сада кајеш, сине, је ли? Јер ипак, грешна је ова ваша љубав. Али се још најгоре може поправити. Само јадни Андрија, шта ли ће он рећи на све.

ПАВЛЕ

Андрија?...

МАТИ

Да, сине, Андрија. Он хтеде сутра запросити Веру, на твој дан, да друга свога обрадује, да радост унесе у нашу кућу.

ПАВЛЕ

Андрија! О, шта урадих!

МАТИ

Зло, сине, зло. Заборавио си себе, мене, заборавио си очеву успомену, у овом дому, Павле, заборавио си Бога.

ПАВЛЕ

(И не слушајући своју мајку)

Јесу ли сви демони устали и против мене? Зар се и судбина зна овако безочно ругати! Зар сам једини ја за то да се врлина са мношћем игра?

МАТИ

Али слушај сине, сад више није време тешкању. Да нам јад не би био и већи, још данас морамо све свршити и Андрији јавити. Рећи ћемо да ће твој и Верин прстен бити сутра и објавићемо ствар. А и после две недеље...

ПАВЛЕ

Шта мислиш, мати?

МАТИ

Да буде и ваша свадба. – О, Павле, како сам ја замишљала тај дан! Како сам се осећала само помишљајући на твоју срећу, сине. Никад не бих могла ни сањати да ће твоја свадба оваква бити.

ПАВЛЕ

Неће је бити, мати, веруј, не! Никакве свадбе неће бити. Ни твоје радости ни моје среће, ни љубави, ни бола, ни срамоте, ничега, ничега неће бити.

МАТИ

Павле! Шта чујем? Авај!

ПАВЛЕ

Јер мора већ једном престати са тим дивљим ковитлањем судбине, мора нестати свију веза у животу, мора разум умрети.

МАТИЋКА

О, Боже, дај ми моћи да издржим све до краја! Павле, Павле, дете моје, шта то говориш? Ја те не разумем. Немој се, сине, шалити оваквим стварима, ја те молим. Немој сине, заборавити...

ПАВЛЕ

Па, не, све сам заборавио све. Заборавио сам све прописе по којима се љубав води, заборавио сам начине како се мисли и осећа, заборавио сам да ли живим, или се ово у паклу мучим...

МАТИЋКА

Ох, сине, сети се свога оца.

ПАВЛЕ

И ничега више нећу да се сећам, ничега. Хоћу да ми се оглуше сва чула, па да ништа не видим, ништа не осећам...

МАТИЋКА

Куку! Шта сам дочекала! То из њега више разум не говори. Ох, Павле, дете, разабери се; ти си у заносу, не знаш шта говориш. Кад би чуо своје речи, ужаснуо би се. А мајка твоја све то слуша... Павле, сине, па ја не тражим ништа од тебе. Опрости дете, мало час те увредих; али стара сам, те не умем своје речи више мерити. Ти волиш Веру, је ли? Па добро, ја не браним. Ожени се њоме.

ПАВЛЕ

Не, не, то не могу – не...

МАТИ

Не можеш? Зашто?

ПАВЛЕ

Зашто?... Ох, мати, ти то не разумеш. Зашто се све ствари распадају; зашто сви људи иду као сени злих духова? Зашто су се све мисли дале у дивљи хук, да се не могу ни две заједно везати? Зашто не могу да нађем циља животу, зашто оволико патим?...

МАТИ

Павле!...

ПАВЛЕ

Да ли можеш појмити како је то кад сваког тренутка, осећам у себи неког демона што се уселио, па ми кида утробу, душу, мозак ми сише? Можеш ли разумети како је мени, кад непрестано осећам несрећу у себи која се ту, на срцу, настанила, па неће никако да одлази?... О, ... мати!...

МАТИЋКА

Заиста, ја то не могу разумети, несрећно моје дете. Али ту нема шта да се разуме, Павле, све је са свим јасно, и сувише јасно. Ти ћеш се оженили Вером, је ли?

ПАВЛЕ

Не могу.

МАТИЋКА

Неваљалче!

(Свлада се)

Не, не. Павле, добро моје дете, ти то не мислиш озбиљно. Зашто нећеш? Има нешто што ја не разумем? Па добро, ја то и не тражим да ми објасниш. Али ћеш ово учинити мени за љубав, је ли? Ето, Павле, ја те молим, преклињем те, сине мој.

ПАВЛЕ

Ох, мати, не мучи ме више... У глави ми се кида. Једва те чујем шта говориш... Свист ми се мути
(Пође у своју собу)

МАТИ

О, стани, стани дете моје. Зар нећеш то својој мајци да учиниш? А она те толико воли; све бих за тебе жртвовала.
(Милује га по глави)

Видиш, Павле, ти ми никада ништа ниси одрекао, па нећеш ни ово. Зар ова глава која је на моме крилу одрасла, зар она може бити непослушна? Павле погледај: ове руке што су те одњихале, ево, склопљене су пред тобом; мајка те моли, сине.

ПАВЛЕ

(Непријатан му говор мајчин; као бранити се од ње)
Мати, смилуј ми се...

МАТИЊКА

Не, не, сине, не могу оставити. Погледај ме, Павле, погледај ме, дете моје.

(Гледа му право у очи)

Да, да, то су Ђорђеове очи, то су очи твога оца. У њима сам ја увек и Ђорђа видела. Павле, чуј ме, тако ти Бога! Успоменом твога оца заклињем те: не греси душу, не срамоти ме!...

(Хоће Павле да одлази, Мати га задржава, милујући га по коси. Све се више и више узбуђује; руке јој све јаче дрхте, првобитно милујући Павла)

Не, не, дете, ти ћеш то ипак учинити, ти ћеш се оженити њоме. Па зар је можеш тако унесрећити? Зар би ове очи могле и даље гледати своју мајку?

(Павле се отима. Мајчине руке све више и више стежу око врата)

Не, Павле, стани, одговори, сине мој... Или то нису очи Ђорђеове, то нису очи Ђорђеове, то нису очи Павла што тако гледају... О, то није могуће... Павле, говори, ти хоћеш, је ли?

Или ти ниси његов син, ти ниси наше дете, ти ниси Павле...
Реци Павле, само једну реч...

ПАВЛЕ

(Отимајући се дошао је до врата. Једва чујним гласом, гушећи се)

Не... ...

МАТИЋКА

Ох, изроде!...

Мајчине су се руке сасвим упиле око Павлова врата; он, изнемогао, учини још последњи покрет којим одвуче и мајку у другу собу. Чује се туп одјек, као кад падне каква маса. Мати, ужаснута, укоченим погледом гледећи свога мртвога сина у другој соби, стоји на вратима раширених руку, једва пустивши неки неприродан крик.

ЗАВЕСА

ПОГОВОР

Појава Милутина Чекића у нашем позоришном животу уопште има особени значај. Тешко је одвојити вредност и значај Чекићевих теоријских анализа позоришних питања, технике, глуме и аранжирања сцене, од његовог краткотрајног, али реформаторског деловања у правцу модернизације режије на сцени Народног позоришта у Београду. Такође, ревносно је и доследно бранио своје позоршне погледе кроз дневну критику, као и своје драмске покушаје, а своју снагу, ерудицију и интелектуалне способности често је третирао и у великом броју новинарских политичких чланака, углавном полемичких или идеолошких.

Милутин Чекић је рођен 22. септембра 1882. у Горњем Милановцу (округ руднички) где му је отац био председник окружног суда. Цела породица се ускоро сели у Београд у своју кућу у Цетињској улици. У Београду свршава гимназију, а 1906. дипломира на Правном факултету Београдског универзитета. Своје пребивање у престоници прекида на дуже време у два маха: први пут од 1929. до 1933. када се налази у Загребу као управник Народног казалишта (Хрвати га у

историји свог театра чак и не помињу!), а затим после пензионисања 1935. до 1941, тако да у Загребу проводи скоро пуних десет година.

У јавности се појављује својим радовима најпре у часопису *Покрет* (1903), потом у *Књижевној недељи* (1904) Симе Пандуровића (са којим још као гимназијалац превео комад *Краљ се забавља* В. Ига и вероватно написао необјављену историјску драму *Стрез*, која се чува у рукописном одељењу Музеја позоришне уметности Србије) с рефератом поводом приказа *Гаврана* А. Бека. Године 1906. штампа књигу *Прва бора*, три једночинке (*Прва бора*, *Свадбено јутро*, *Иза кулиса*), од којих је једна (*Свадбено јутро*) играна у Народном позоришту 28. јануара 1906. У овом периоду пише и музичке критике у Ћурчићевим *Београдским новинама*, сарађује у *Правди*, *Пијемонту*, *Звезди*, загребачком *Савременику*, али главну публицистичку активност везује за часопис *Недељни преглед* чији је стални сарадник од првог броја (1908), да би 1909. преузео дужност уредника и на том положају остао све до краја излагања 1910. *Недељни преглед* био је орган напредњака (десног конзервативног крила) у опозицији режиму после преврата 1903. Многе чланке потписује под псеудонимом *Macready* и *Brutus*. Већ 1910. за време „глумачке управе” М. Гавриловића, изабран је за члана књижевно-уметничког одбора, а када је *Недељни преглед* престао да излази Чекић ступа у државну службу и постаје 1911. редитељ Народnog позоришта у Београду. Ту дужност је вршио, наредо са познатим руским редитељем Андрејевим све до рата. Ради позоришних студија и усавршавања проводи зиму 1911-12. у Берлину где је гледао непосредно прак-

тични рад редитеља Макса Рајнхарта и знатно потпао под његов утицај. Још раније, по свршеном универзитету обишао је Брисел, Париз, Минхен, Беч и Праг посећујући свуда истакнута драмска и оперска позоришта и пишући реферате о глуми и режији као и о новим струјањима у савременом позоришту. То су код нас први стручни написи из области чисто сценске уметности.

Прва Чекићева режија на стилизованој сцени била је *Јелисавета*, драма Ђуре Јакшића, приказана у Народном позоришту 21. априла 1912. у стилу Хагемановог аранжирања сцене за Шекспира. Затим се ређају режије домаћих и страних аутора: *Елга Г. Хауптмана* коју је сам и превео, *Лазарево васкрсење* И. Војновића, *Краљева јесен* М. Бојића, *Отац* А. Стриндберга, *Мариша* чешког драматичара Мршћика, *Електра* Хофманстала итд.

По свршетку Првог светског рата који проводи у окупираном Београду (крајем 1917. заједно са Миланом Огризовићем организује позоришну трупу *Добротворно позориште* и од оствареног прихода помаже глумцима у данима глади), у сезони 1918-19, заступајући управника Грола који се налази у иностранству, изводи обнову разрушеног Народнег позоришта и разнетог инвентара. Представе се дају у сали хотела „Касина” на Теразијама с прикупљеном трупом и тешко пронађеним рукописима. Дела тада приказана служиће као основа репертоару у идућој сезони када је извршена потпуна обнова мале сцене у Манежу.

Октобра 1919. Чекић даје оставку на државну службу после неоправданих и неправедних оптужби

за колаборацију с окупатором и опет се посвећује новинарству. Године 1921-22. је уредник *Нове штампе*, 1922-23. уредник *Демократије*, 1924. уредник *Одјека* – дневних листова који су припадали демократској странци. У исто време сарађује на часопису *Будућност*, органу демократске омладине.

Поново ступа у државну службу 1924. и постаје инспектор Уметничког одељења Министарства просвете, по и тада не прекида са својом публицистичком делатношћу. Године 1925. штампа збирку огледа и чланака из области позоришне уметности под називом *Позориште*, а 1927, 1928. и 1929. стално држи позоришну рубрику у дневном листу *Време*. Октобра 1929. поверена му је управа Народног казалишта у Загребу. На положају управника централног хрватског позоришта остаје до фебруара 1933, када одлази у пензију после оставке коју је поднео много раније. Као пензионер Чекић и даље живи у Загребу посвећујући се проучавању српско-хрватских односа, а као резултат тих студија појављује се почетком 1939. његова књига *Југославија на прекретници (Jugoslawien am Scheidewerger)* издата у Лајпцигу, у којој се третирају узроци државне кризе као резултата нерешених односа између Срба и Хрвата. Књига је овде потискивана из књижевних излога и била је обавијена извесном „завером ћутања“, вероватно што у уводним поглављима говори и о „солунском процесу“ који је увек био крајње осетљива тема. Када је Југославија ступила у рат 1941. Чекић се враћа у Београд где је и умро неправедно запостављен и скоро заборављен 27. октобра 1964.

Још давне 1929. у часопису *Живот и рад* Боривоје С. Стојковић указао је да постоји „тежња” да се Чекићева „критичка” личност запостави. Да не би и данас било тако, пред нама је до сада необјављена и непозната Чекићева драма у три чина *У своме дому* (1907), која је младалачки рад, писан с доста невештина, али и прилично снажног драмског израза и темперамента. Музеј позоришне уметности Србије који чува један део Чекићеве заоставштине наставља у својим настојањима да расветли до сада непознате или мање познате сегменте наше позоришне историје, театрологије и драмске литературе.

Олга МАРКОВИЋ

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

886.1/.2-2

ЧЕКИЋ, Милутин

У своме дому : драма у три чина / Милутин Чекић
; [приређивач Олга Марковић]. - Београд : Музеј
позоришне уметности Србије, 2000 (Београд :
Србоштампа). - 81 стр. : 15 см. - (Библиотека Драмска
баштина : коло 7. књ. 5)

Тираж 500. - Стр. 77-81 : Поговор / Олга Марковић.

ИД=84741388

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

СЕДМО КОЛО

Књига 1

Милош Перовић
КРАЉ СТЕВАН ТОМАШЕВИЋ

Књига 2

Љубинко
ДЕВОЈАЧКА КЛЕТВА

Књига 3

Љубинко
СУЂАЈЕ (СУЂЕНИЦЕ)

Књига 4

Манојло Ђорђевић Призренац
ЉУБАВ И СУЈЕТА ИЛИ ОТРОВНИЦА

Књига 5

Милутин Чекић
У СВОМЕ ДОМУ